

Poeta gaztea Iraultza bila

«Ezetz? Nola, ordea? Bai, gizona!» —esaten dizute batak bestearen ondoren lagunek. Eta asti guti duzu. Lan asko. Eta ez gogo gehiegirik ere, elaberriak irakurtzeko. Gai hori ia higaturik dagoela esaten duzu. Mila aitzakia asmatzen duzu. Baina azkenean ia ez duzu beste erremediorik. Irakurri egin behar zeuk ere, Paris guztiak egunotan irakurtzen omen duen azkeneko sentsazio literarioa. Fenomeno bat. Bonba bat. I hazko herbesteko literaturaren Prix Médicis irabazi zuena. Hots, «La Vie est ailleurs», Milan Kundera txekiarraren elaberria. Gallimard-ek F. Kérel-en itzulpenean emana. Eta kaletik bueltan elaberriarekin itzultzen zara etxera.

Paris guztiak bezala, «La Vie est ailleurs» irakurtzen duzu. Poeta liriko gaztetto baten istorio tristea. Triste baino garratzago. Autore txekiarrak 1969.ean burutu zuen obra honetako jendea, 1948-49. urteetan mugitzen da. Hau da, Txekoslovakian komunistak aginteratu ondoren, irakurlea gogoratuko denez.

Jaromil gazteak poesia egiten du. Ez nolana hiko. Proletal poesia, iraultzagileak, bero beroak jartzen ditu. Jaromil gazte suharra da. Alderdiaren zerbitzuan jarri du bere luma. Inoiz *Rude Pravo* agerkerian ere argitaratu diote poemaren bat. Jaromilentzat ez dago sari hoberik. Jaromilen talentuak langile klasea eta gizaki sozialista berria ospatzen ditu. Mundu berria. Iraultza kantatzen du. Eta denuntziatu egiten du: zeruak eta lurak denuntziatu, eta gizon biziak ere bai. Beti langile klasearen izenean. Ez du barkazorik ezagutzen. Jaromil poeta lirikoak «poesia engaiatua» bakarrik onhartzen du. Mundu berriaren eraikiduran, eginahal eta lehia guztirekin parte hartu nahi du. Gorputz eta arimaz iraultzari emana dago.

Baina Jaromil, animazio haundiz eta laburrez erre den kandela gazte bat da. Hemeretzi urte gordin besterik gabe, Jaromil birikietakoak jota dago. Laster itzaliko da.

Mundu berriak bere ohorea kuttunki zainduko diola. Hau da Jaromilen ametsa. Mundu berriaren amets egiten du, eta poesietan isurzen ditu bere ametsak. Bere bizitza sozialismoari eskaini dio. Mundu berriari uzten dizkio bere poesiak testamentuan. Bere hoberena. Bere bizitza. Eta sozialismoak, heriotzaren gainetik, Jaromilen izena betiketuko duela espero du.

Proletal poesia iraultzagile hartaz gainera, Jaromilen bizitzan mirari guti dago. Zenbait amoriozko abentura eskas, neska gazteren batzuekin. Gazte erromantiko bat ote da? Ez. Heldu gabeko animalia koskor gordin bat besterik ez dirudi. Maitasunaren ideal erromantikoaren ordez, animalia grina da, poeta liriko neska bila darmana. Milan Kunderak, «Amorio barregarriak» lehenagoko bere elaberrian bezala, seksual bat-hartzearen psikologia berriz ere ukendu faltsurik gabe analizatzen du.

Orain Jaromil, poeta liriko, Alderdiarentzat bertsoak ontzen zituena, heriotzaren zain dago. Zain zain dago, hltzeko gutiziaz hirrikatua, heriotza noiz etorriko. Sozialismoari opaldu nahi dio bizitza. Berak egiten duen ekintza bat bezala kontsideratzen du heriotza. Azkeneko eta erabateko eskaintza bezala. Opari osoa. Heriotza baino bortitzagoa den maitasunez, mundu berriari bere poesien argia uzten dio. Amak, bere amatxo hain kuttun eta hain laztanak, argitaraziko dizkion poesiak. Poesiok tutik ulertu ez arren, semea adoratzeko duen eta semearen poesia kaskalak urre gorri gorria direla sinetsita dagoen ama gaisoak. Emakume guztien artean eta guztien gainetik beti ama bakarrik maitatu duela konfesatzen dio liriko gaisoak amari, hil aurretik.

Jaromil amazulo bat da. Hona hemen elaberriaren gakoa.*

Sukar iraultzazalearen eta seksuaren arteko zerikusiak asko aipatzen dira egunotan. Eta biak egosi gabeko gaztezarorekin erlazioan jarri ohi dira. Milan Kunderaren elaberriak ere hortik jotzen du. Jaromilen istorioa paradigma bezala emana dago. Kundera erraz iritetzen da elaberriak kanpora. 1948.eko Txekoslovakian bezala, 1870.eko Parisen eta berdin Parisen 1968.ean ere, gazteria iraultzazale agertu zela gogorarazten digu. Eta sekula ez dela poesia iraultza giroan bezain inportante izaten. Poesiak iraultzari bere mintzoa ematen dio. Iraultzak poesia beronen bakartadetik ateratzen du. Ezertarako ez zen hori —poesia bazterrean beti— bat batean agintarien koruan sar erazten du iraultzak. Hitz harma balitz bezain harro mintzo da poeta. Nagusi sentitzen da. («On a pris la parole comme on a pris la Bastille!», eskandalizatzen zen 68.eko maiatzean zenbait jende). Poetak sortzen du iraultzaren textu liturgikoa, salmodia. Gaztea erraz da iraultzazale. Poeta erraz da iraultzazale.

Eta, bereberki, emakume inposibleren baten lilurak preso dukan poeta, erraz da iraultzazale. Jaromil amaren saretan dago. Kunderak hori finkatu nahi izan du elaberri honetan, eta adibide asko daki: Essenin-en arrebak aipatzen ditu, Maiakowski-ren arrebak eta ama-irudizko maiteak, Blok-en ama, amonari atxiki-atxikitako Lermontov, Pushkin-en inudea, eta abar, eta abar. Autore errusiarrak batez ere. Baina, Jaromil aurkitzeko, Kunderak poeta iraultzazaleak arduraz estudiatu dituela nabari da. Eta emakumeren baten gona

pean sorgindurik eta galdurik zebilèn poeta biziki asko kausitu duela esan behar, poeta iraultzazaleen artean. Jaromil ez da irudimenaren globoren bat. Jaromil estudio zehatz baten emaitza da. Shelley nahiz Lord Byron, Baudelaire nahiz Rimbaud..., Jaromil sortzeko eredu izan dira.

Elaberrian poeta guztion errebasoa ematen da. Eta, bigarren partean, Kunderari batzuetan bere elaberria ahantzi egiten zaiola esango nuke. Elaberri bat baino gehiago, saiakera zatiak eta biografia laburrak irakurtzen ditugu. (Gure artean Elsa Scheelen-ek horrelakoxe zerbait egin zigan. Eta «akats» horrek, euskal kritikari, Elsa Scheelen hala ere elaberri on bat zela ikustea eragotzi zion! Kunderarenak zorte hobea du Parisen). Eta horra, poetok denok, iraultzazale radikal, eta emakumeren baten lilurak preso hartuta! Beren buruak liluraren kateetatik ezin askaturik zeudenok, mundu berri baten promesa egiten duen iraultzaren alde guztiz sututa! Kunderak datua ematen digu. Ez da esklaberia erotiko haren eta iraultza zaletasunaren azterketa sakonagoan sartzen. Esplikazio posible bat Jaromil bera litzateke. Amaren gona artean kateatu eta galdutako amazulo frustratu baten konpentsazio bidea.

Jaromilek, mundu berriari eta gizon berriari, laster etorriko den goiz berriari sinesten du. Zer esan nahi du fede horrek? Mundua ama bihurtu gura ote du? Amarengandik askatu nahi ote du, Alderdiari ematen dion konfiantza itsuaren bidez? Jaromil askatasun eta bizitza bila dabil beti. Psikologiaren aldetik, besotako ume hutsetan gelditu den gazteak, bizitza bilatzen du. Non dago bizitza? Dublingo kalez kale zoratuta bizitza bila dabilen Shelley horrentzat, bizitza beti beste nonbait dago. Bilatzen den tokian ez dago. *La vie est ailleurs*.

Elaberri honek gogor hartzen du poeta iraultzazale gizagaisoa. Erreakzionario bat ote da poeta? Nola bururatu zaio holako obra bat? Tira! Baina zèr demontre ote da erreakzionario izatea...? Txekoslovakiaz aritu diren euskal idazleek lehenago ere aipatu digute Milan Kundera, Literato bezala baino gehiago, noski, politikari bezala. Jakin erazi digute, ez dela nornahi gizona. Ikusi digu, gazte gaztetandik iraultzagile bizia izana dugula bera. Pragara komunismoa ekartzen biziki saiaturia. Kargu altutan ibilia. Stalinista, gaztetan. Gero, buru argi Pragako udaberriari. Ihardukitzailen irme bat, sobietarrek ezarritako morroin nagusien aurka. Egun, haren liburuak debekaturik daudela, egileak idatzi zituen hizkuntzan. Eta, beti ere, komunista dela.

Azkenekoz, ba, hauxe esatea falta da: Milan Kunderaren elaberriak ez duela besteak kritikatzeko aritu nahi. Elaberri autokritiko hutsa dela. 1969.ean «Non gaudet orain?» galdetzen duen Pragako gazteari, Milan Kunderak, 1948-49.eko gaztea seinalatuz erantzuten dio. Amets hark iratzartze hau...

Elaberri hau Milan Kunderaren aitortza publikoa da. Galdera bat gelditzen da: Nondik nora elaberri honek, Txekoslovakian idatzi eta Parisen halako arrakasta?

LAZKANO MENDIZABAL

digu, deusku	dizute, deutsue
digute, deuskue	zaio, jako
dio, deutso	zeuden, egozen
diote, deutsoe	zigan, euskun
dizkio, deutsoz	zion, eutson

DANTZATOKI GOXOA Igandez ta jai egunez: 6 tatic 10.ra
Astegunez: 7. tatic 10 ra.

SOINU KOADROFONIKOA

AMA & LUR RESTAURANTA

KAFETEGI